

Stavkovni val v Sloveniji v letih 1935 in 1936

Kraigher Vito

I. Uvod.

Stavka je poslednje sredstvo, po katerem poseže delavstvo v svojem boju za izboljšanje delovnih pogojev. Poslednje zato, ker je zvezano za delavstvo z velikimi žrtvami, često s pomanjkanjem in lakoto, v večini držav tudi s preganjanjem in zaporom. Zato poseže delavstvo po tem sredstvu v svoji borbi za boljše, človeka vredno življenje šele, ko so delovni pogoji, pod katerimi dela, tako slabi, da niti razmere in pomanjkanje med stavko ne morejo biti težje od razmer, v katerih je prej delalo in stradalo.

Stavke kot sredstva v borbi za boljše življenje se je začel posluževati šele proletariat sedanje kapitalistične družbe, „svobodni“ mezdni delavec, v nasprotju s proletariatom antične in fevdalne družbe, sužnji in nesvobodnimi kmeti, za katere je bilo edino možno sredstvo v borbi zoper izkoriščevalca odkrit upor z orožjem v roki.

V sedANJI kapitalistični družbi se je prenesel boj med lastniki vseh vrst produkcijskih sredstev-kapitalisti in lastniki enega samega blaga, delovne sile-delavci iz krvavih bojišč na gospodarsko področje, v gospodarski okvir, v tovarno. Stavka je najbolj viden izraz te borbe, njen izbruh pomeni vojno med obema nasprotnima poloma kapitalistične družbe.

Veleindustrija sodobne kapitalistične družbe je nagomilila v tovarnah na tisoče in tisoče delavcev, ki dele isto usodo, jih družijo večji del dneva isto delo v tovarni in isto pomanjkanje, beda in glad v siromašnih predmestjih industrijskih središč. Prve generacije meznega proletariata, ki jih je predstavljal predvsem nasilno razlašeni in v mesta natrpani kmečki življnj Anglije, zibelke industrije, še niso dorasle do zavesti skupne usode in potrebe združenega odpora proti izkoriščevalcem. Smatrale so za vir vsega zla stroje, nad katerimi so zlile svoj onemogli gnev in jih razbijale. Šele po več desetletjih skupnega dela v tovarnah in skupnega stradanja v predmestjih je proletariat kapitalistične družbe začel spoznavati izkoriščevalski značaj te družbe, se zavedati svoje vloge in svoje moči v njej. Znanstveni izraz tega spoznanja in zavesti, marksizem, mu je pokazal tudi pot v boljše čase.

Prvo spoznanje, ki ga je delavstvu vlilo že samo dejstvo skupnega dela v tovarnah, je bila potreba skupne borbe proti izkoriščevalcu, spoznanje posameznikove nemoči zoper gospodarsko močnejši kapital, ki mu more delavstvo postaviti nasproti le svojo številčno premoč. Koalicija delavstva, t. j. skupno postavljanje zahtev za izboljšanje delovnih pogojev in skupna borba za uveljavljenje teh zahtev, je bila prva tvorba organiziranega proletariata, ki je postala kmalu prevladujoča oblika v vseh kapitalističnih državah in zavzela kasneje, ko jo je priznala tudi država, obliko sindikatov.

Najmočnejše sredstvo sindikatov kakor tudi že prejšnjih slučajnih koalicij, da podjetniki izpolnijo zahteve delavstva, je stavka - kolektivna opustitev dela.

Statistični pregled stavkovnih gibanj zadnjih desetletij v industrijskih državah na zapadu (Francije, Anglije, Belgije, Italije in Nemčije) nam kaže, da je krivulja stavkovnih gibanj vzporedna s krivuljo zunanje trgovine teh držav, katera je index za njihovo gospodarsko prosperiteto, nasprotna pa s krivuljo brezposelnosti v teh državah. To dejstvo, ugotovljeno na podlagi statistik, potrjuje Ristov¹ zakon, po katerem je število stavk v premem sorazmerju s številkami izvoza držav in v obratnem sorazmerju s številom brezposelnih, ali drugače, v skladu s krogotokom gospodarskega življenja današnje družbe izraženo: Stavke so številne v času gospodarskega poleta, njihovo število pa pade v času zastojev in kriz.²

Vzroki te medsebojne povezanosti so gospodarski in psihološki, vendar presega okvir tega članka, da bi se spuščali v njihovo teoretično razlago.

Hoteli smo le nakazati, da tudi stavkovni val, ki je zajel Slovenijo v letih 1935 in 1936, ni bil slučajen ali delo „temnih elementov“, kakor ga je hotelo prikazati dnevno časopisje, marveč je bil tesno povezan s takratnim položajem gospodarstva Slovenije.

Že l. 1934. so se tudi v Sloveniji začeli kazati prvi znaki gospodarskega izboljšanja. Število zaposlenega delavstva je začelo naraščati, cene proizvodov rasti, le delavske mezde so padale vse do srede l. 1936.-

Leta	1933.	1934.	1935.	1936.
Število zavarovanega delavstva	75.564	79.010	83.192	85.917
Povprečna zavarov. mezda (v din)	23.23	22.63	22.40	22.56

Nasprotno so dobički delniških družb začeli naraščati že l. 1934.³ Prvi znaki izboljšanja so se v industriji pokazali torej že l. 1934., dočim je delavstvo zaznamovalo prvo rahlo zvišanje svojih dohodkov šele dve leti kasneje l. 1936. Ravno v ti dve leti pa pade stavkovni val, ki ga tu obravnavamo.

Ko se namreč začno pojavljati prvi znaki izboljšanja konjunktura, podjetniki nikakor ne povišajo takoj iz lastne volje sorazmerno mezd, marveč skušajo z nizkimi mezdami iz dobe depresije takratne izgube čimprej nadoknaditi in trdovratno vztrajajo pri mezdah iz časa krize. Delavstvo pa zahteva sorazmerno povišanje mezd, kakor naraščajo cene pro-

¹ Rist: „La progression des grèves en France et sa valeur symptomatique“ Revue d'économie politique 1907. str. 161 ss.

² Francoske uradne statistike gornji zakon potrjujejo. N. pr.:
 Indeks brezposelnosti: 1921 1922 1925 1926 1927
 (basa 1926: = 100) 169 132 181 72 164
 število stavk: 475 635 931 1728 421

³ Statistika trg. min. (Po Jutru z dne 15. 5. 1935.).

izvodom in dobički družb: Ker pa brezposelnost radi racionalizacije, ki so jo podjetja med krizo izvedla,⁴ počasi pada, ter je bil ta padec počasen zlasti v Sloveniji v primeri z ostalo državo,⁵ delavstvo ne poseže takoj po skrajnem sredstvu — stavki, da bi izsililo povišanje mezd, ker imajo podjetniki takrat še možnost, poiskati si med še vedno številnimi brezposelnimi, pripravljenimi delati za vsako ceno, brez težav nadomestne delovne sile.

V letih 1935. in zlasti l. 1936. je postalo nesorazmerje med cenami produktov in posebno še življenskih potrebščin in nizkimi mezdami tako kričeče in nevzdržno, da je delavstvo, ko je tudi že zaposlenost znatno narasla,⁶ odločno zahtevalo povišanje mezd. Ko podjetniki tem zahtevam niso hoteli zlepa ugoditi, so stopili v stavko, ki je bila zanje poslednje sredstvo, da izsilijo tudi zase primerno izboljšanje položaja.

To so ekonomski in psihološki vzroki stavkovnega vala, ki je zajel Slovenijo l. 1935. in zlasti l. 1936.

II. Položaj delavstva pred leti 1935/1936.

Gospodarska kriza je pahnila slovensko delavstvo v brezupen položaj. Celo industrije, ki krize sploh niso občutile, kakor n. pr. predvsem tekstilna industrija, so plačevale najnižje mezde, nekatere samo po 1 Din na uro ali 8—10 din na dan. Število delavstva v lesni in stavbni industriji je silno padlo (od 14 na 9 tisoč, stavbnih pa od 14 na 10 tisoč, torej v obeh za eno tretjino), ostanek zaposlenih je delal za najnižje mezde mnogo čez zakoniti delovni čas.

Zaposleni delavci so bili med krizo popolnoma odvisni od podjetnikov, od katerih so morali sprejeti vse delovne pogoje in delati za najnižje mezde, kajti nadomestnih moči za nezadovoljneže je bilo na pretek. Zato kaže stanje mezd in kolektivnih pogodb med krizo do l. 1935. žalostno sliko trpke usode slovenskega delavstva, ki je nosilo največji del bremen, ki jih je kriza položila slovenskemu gospodarstvu.

Kolektivne pogodbe sta imeli pred l. 1935. le rudarska in težka kovinska industrija, v tekstilni industriji pa le 10% delavcev. V rudnikih je bilo l. 1934. zaposlenih okoli 7250 rudarjev. V premogovnikih je padla mezda od 53,5 din v l. 1929. na 41 din na dan v l. 1935., v rudnikih lignita pa od 44,55 din na 39 dinarjev na dan. V istem razdobju je padlo število šihrov od 3074 na 1476. Kolektivne pogodbe so imeli rudarji TPD (okrog 5000), rudarji v Velenju - Zabukovici (850) in svinčenem rudniku v Mežici (750).

⁴ Podatke za KID gl. članka Kerštan: Zlata veriga v zadnjih številkah „Sodobnosti“ l. 1937.

⁵ Dočim je zaposlenost v državi nov. 1936. prekosila za 7% število iz l. 1929, je v Sloveniji v istem času še zaostajala za 7,8% za zaposlenostjo iz l. 1929.

⁶ Na 91.000 zavarovancev pri OUZD v Ljubljani v l. 1936.

V težki kovinski industriji (Jesenice, cinkarna v Celju, Štore, Guštanj-Ravne) s skupno 3000 delavci, je imelo l. 1935. 2800 delavcev urejene delovne pogoje s kolektivnimi pogodbami. V lahki kovinski industriji je imelo nasprotno od 7000 delavcev le 2800 kolektivne pogodbe s podjetji, in sicer delavci tovarne verig na Lescah, železarne v Muti in „Kovine“ v Mariboru. Mezde v obeh vejah kovinske industrije, ki krize skoraj občutila ni — razen nekaterih podjetij iz lahke industrije —, so bile razmeroma najvišje v Sloveniji.

Ostale glavne industrije v Sloveniji: stavbna (15.000 delavcev, skupno z industrijo kamenja in zemlje), tekstilna (15.000), lesna (9.500), usnjarska (4.500), papirna (2.000), kemična (2.000) in steklarska (1.000 delavcev) niso pred letom 1935. skoraj poznale kolektivnih pogodb, ki jih je imelo le 10% tekstilnega delavstva (Tržič) in delavci kemične tovarne v Hrastniku.

Mezde so bile v večini teh industrij notorično najnižje. Vzemimo za primer samo mezde tekstilne in stavbne industrije, ki sta l. 1936. imeli tudi največji stavkovni gibanji.

Stavbni delavec je sezonski delavec, ki dela komaj 4 mesece v letu. Samski delavec bi moral zaslužiti vsaj 3·7 din na uro, da bi dosegel eksistenčni minimum in se mogel nekako preživiti tudi v zimskih mesecih, ne da bi stradal. Dejanski pa je bil zaslužek stavbinskega delavstva pred l. 1936. tako nizek, da med delavci, zaposlenimi pri zgradbah ni toliko zaslužilo niti 65%, med delavci zaposlenimi pri gradnji cest in železnic pa le 85%. Mezda večine je znašala od din 1·40—2·80 na uro. K temu stanju mezd v stavbinski industriji je treba prišteti še dejstvo, ki ga je statistično ugotovila Delavska Zbornica v Ljubljani, da je bilo l. 1935. 38% zidarjev in 40% pomožnih delavcev stavbinske stroke zaposlenih manj kot 4 mesece v letu in da jih v l. 1934. niti 15% ni bilo stalno zaposlenih. Lahko si sedaj zamislimo položaj družinskega očeta z več otroki, ki je zaslužil dnevno po 10—12·5 din, v štirih mesecih tedaj 1200—1500 dinarjev, s katerimi bi moral preživljati družino vse leto.

V tekstilni industriji so bile mezdne razmere toliko boljše, ker tekstilna industrija delavstvo stalno zaposluje. Mezde same so pa bile enako nizke od din 1·50 navzgor, ponekod pa tudi manj na uro. Med delavkami, ki imajo večino v tej industriji, jih je imelo 3.600 mezde pod 3 dinarje na uro, in od teh 1.200 pod 2 dinarja na uro.

Tudi kršitve socialne zakonodaje so bile med krizo in pred leti 1935/36. na dnevnem redu. Na čelu vsem je bila v tem pogledu tekstilna industrija, ki je v letih krize sicer uživala največjo prosperiteto (narasla je po številu delavstva od 9.000 v letu 1930. na 15.000 v letu 1936.), je pa tudi svoje delavstvo, po večini iz kmečke okolice Kranja, Maribora in Ljubljane, naj-

bolj izkoriščala. Najhujše razmere so menda vladale v Kranju.⁷ V takih razmerah je kranjsko delavstvo delalo več let in vse zahteve zaupnikov, da se ti nedostatki odpravijo in mezde zvišajo, niso zalegle; ni čuda, da je delavstvo slednjič poseglo po skrajnem sredstvu in stopilo v stavko.

III. Stavke v letih 1935. in 1936.

V rudnikih Slovenije so se v navedenih dveh letih vršile 4 stavke. Aprila l. 1935. so stopili v stavko rudarji rudnika Liboje, 200 po številu. Vztrajali so dva dni v rudniku, vendar stavka ni uspela. Manjša stavka se je vršila novembra istega leta v Črni, kjer je nekaj dni stavkalo 23 rudarjev. L. 1936. je stavkalo 56 rudarjev rudnika Stanovsko pri Poljčanah, ki ni — po zgledu rudnikov v Srbiji — rudarjem cele mesece niti mezd izplačeval. Slednjič je stopilo l. 1936. v stavko še 557 rudarjev v Hrastniku radi nezadostnih akordnih postavk pri zasipu. Posledica je bila obojestranska odpoved kolektivne pogodbe s TPD, nakar je po nekaj dneh bila sklenjena nova s 20% povišanjem spornih postavk; obenem so bile povišane temeljne mezde za 1 dinar. Poleg tega so dobili rudarji s to pogodbo večje množine deputatnega premoga, kakor so ga prejeli prej.

Mezdna gibanja in stavke v ostalih industrijah Slovenije v letih 1935. in 1936. in njihove uspehe kaže naslednja tabela:⁸

Industrije	Števílo								Uspehi			
	mezdnih gibanj		stavk		stavkujočih delavcev		stavkovnih dni		kolekt. pogodbe		povišanje mezd	
	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
Kovinska . . .	5	6	3	3	2300	800	30	26	3	2	2	1
Gradbena . . .	6	14	2	11	180	3500	5	32	—	4	3	9
Tekstilna . . .	12	1 gen.	6	1 gen.	1880	12000	140	30 (46)	5	1	4	1
Lesna . . .	7	6	1	3	120	266	11	44	2	3	2	4
Grafična . . .	1	—	1	—	472	—	50	—	1	—	—	—
Papirna . . .	2	1	—	1	?	800	24	?	—	—	1	—
Usnjarska . . .	5	—	1	—	342	—	4	—	2	—	2	—
Kemična . . .	2	1	1	1	140	44	1/4	2	1	—	1	2
Steklarska . . .	1	2	1	1	—	600	—	3	1	2	—	—
Živilska . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Ostale . . .	—	2	—	2	—	225	—	10	—	—	—	1
Skupaj . . .	41	33	16	23	5434	18235	264 1/4	147	15	13	15	18

⁷ V pravadah, ki jo po stavki vodijo zoper ta podjetja delavski zaupniki radi neupravičenega odpusta, so prišla pred sodiščem na dan sledeča dejstva o razmerah pri „Jugobruni“: delavstvo nima omaric za obleko in jim podgane požro vso hrano iz zavojev in obleke; v žepih najdejo delavci često podgano mesto skorje kruha, ki jo je prinesel s seboj. Stranišča niso oskrbljena z vodo; ker se pa nahajajo v neposredni bližini delovnih prostorov, vlada v le-teh neznosen smrad;

Dotaknili se bomo na kratko največjih stavk iz gornje tabele.

L. 1935. je bila največja stavka na Jesenicah, kjer je 6 dni stavkalo 2.200 delavcev-kovinarjev radi sporov z vodstvom obratov. Stavka je uspela. Ostali spori v tej industriji so se l. 1935. uredili brez stavke. V letu 1936. je stopilo v stavko delavstvo tovarne Westen v Celju radi spora med delavko in mojstrom, ki je delavko oklofotal, nakar so ga ostale delavke postavile na cesto. Westen je izprl vse delavstvo, ki je nato stopilo v stavko, katero se je pa posrečilo zlomiti. 200 delavcev je ostalo na cesti, med njimi vsi zaupniki, ki so tožili podjetnika radi neupravičenega odpusta in so že na vseh stopnjah uspeli.

Gradbeno delavstvo je s splošno stavko najprej v Ljubljani potem pa tudi na deželi doseglo l. 1936. zboljšanje mezd in kolektivno pogodbo. To je podpisalo najprej 50 podjetij v Ljubljani, njim so pa sledila podjetja v Kranju, Mariboru, Celju in Radovljici. Brez uspeha sta bili le dve stavki stavbincev na Jesenicah in delavcev pri regulaciji Savinje v Celju (tt Nas-simbeni iz Maribora).

Tekstilno delavstvo je v letih 1935. in 1936. odločno stopilo v boj za izboljšanje nevzdržnih razmer. Doseglo je to, česar do takrat ni doseglo delavstvo nobene druge stroke v Sloveniji, kolektivno pogodbo za vso Slovenijo. Kolektivna pogodba ni idealna, tudi mezde niso tiste, ki jih je zahtevalo delavstvo, pogodba se tudi izigrava v večini podjetij, kar je vse posledica tega, da je bilo tekstilno delavstvo po dolgotrajni borbi na koncu prepuščeno popolnoma samo sebi, zapuščeno od večine zastopnikov sindikalnih organizacij in oblasti ter je smatrati kolektivno pogodbo po intervenciji zadnje bolj za diktat, kot pa za sklenjen sporazum. Kljub temu pa se je položaj delavstva v tej industriji po stavki izboljšal, dasi še mnogo premalo, da bi ga mogli imenovati zadovoljivega. Kolikor je uspelo, dolguje tekstilno delavstvo to le svojemu odločnemu nastopu, ko je seglo v tej borbi po najmodernejšemu načinu stavke, ki se ga je nekaj tednov prej prvo z uspehom poslužilo francosko delavstvo — stavke z zasedbo tovarn.

Ostale večje stavke v Sloveniji v obravnavanih dveh letih so bile: stavka grafikov l. 1935., stavka v tovarni Woschnagg v Šoštanju istega leta in stavka v papirnici v Vevčah. Uspeli so le grafiki.

ventilacije nima noben oddelek v celi tovarni! (Gl. P. 96—101 št. sodnih spisov okrožnega sodišča v Kranju.)

⁸ Tabela ni povsem točna. Sestavljena je na podlagi poročila Filipa Uratnika Upravnemu odboru DZ v Ljubljani. V poročilu manjkajo nekateri podatki o trajanju stavke, o številu stavkujočih in o številu podjetij, v katerih se je vršila stavka tekstilcev. Zato smo to stavko vzeli kot 1 splošno stavko in na tej podlagi računali tudi število stavkovnih dni, ki je bilo seveda dejansko mnogo večje. S temi korekturami daje gornja tabela približen pregled stavkovnih gibanj v obravnavanih letih.

IV. Položaj delavstva po l. 1935/1936.

Z znanim zaključkom stavke v tekstilni industriji in s podpisom kolektivne pogodbe za tekstilno stroko za vso Slovenijo koncem septembra 1936 lahko smatramo veliki stavkovni val v Sloveniji za zaključen.

Kakšni so bili njegovi učinki?

Pred letom 1935. so imeli le rudarji in kovinarji kolektivne pogodbe s svojimi podjetji; po l. 1936. jih imajo delavci vseh večjih industrij v Sloveniji, stavbinci in tekstilci celo kolektivni pogodbi, ki veljata za vsa podjetja v Sloveniji.

Sklenjene kolektivne pogodbe so delavstvu dale: zvišanje mezd, priznanje delavskih zaupnikov in vseh drugih pridobitev socialne zakonodaje (8 ali 10 urni delavnik, plačevanje nadur, boleznin za 6 dni bolezni in drugo). Mezde gradbenih delavcev so se zvišale od 1'40—2'50 din na uro, kar je bila pred stavko najnižja mezda, na 3'50 din za nekvalificirane delavce in na 5 in 5'75 din za zidarje. V tekstilni industriji so se mezde od najnižjih postavk din 1—1'50 in 1'80 iz dobe pred stavko povišale na din 2'50, 2'80, 3— in 3'50 kot najnižje postavke v kolektivni pogodbi.

32.000 delavcev ali več kot polovica industrijskega delavstva Slovenije je imelo po opisanem stavkovnem valu delovne razmere urejene s kolektivnimi pogodbami; od teh je bilo 40 novih, ki so jih dale stavke. Ne moremo se spuščati na tem mestu v čisto pravno obravnavanje kolektivnih pogodb, moramo se pa dotakniti njihovega praktičnega pomena in vrednosti za delavstvo.

Kolektivna pogodba je pismen sporazum, ki ga skleneta delavska strokovna organizacija (sindikata) na eni in posamezen podjetnik ali podjetniški sindikat na drugi strani. Praktična vrednost kolektivne pogodbe zavisi od številčne in organizacijske moči delavskega sindikata, ki jo je sklenil. Vprašanje je tu prav tako postavljeno, kakor pri delavski zakonodaji ali katerem koli drugem vprašanju, ki se tiče razmerja med delom in kapitalom. Proti gospodarski premoči kapitala more delavstvo postaviti le svojo številčno, organizirano premoč, strokovno organizacijo pod spretnim in borbenim vodstvom delavcev, ki uživajo zaupanje večine delavstva.

V Franciji so imeli do Blumovih reform junija 1936. zaostalo socialno zakonodajo, ki glede pravne zaščite tudi še po izvedenih reformah v marsičem zaostaja za srednjeevropsko in tudi za našo zakonodajo, vendar pa uživa francoski delavec že desetletja večjo dejansko zaščito pred samovoljo podjetnikov, kot kateri koli drugi delavec na svetu. To zato, ker je njegova strokovna organizacija na višku glede številčne moči in glede sposobnosti njenega vodstva. Sindikati so se pa v Franciji razvili v toliki meri zato, ker si je delavstvo kmalu po nastanku Tretje Republike izvojevalo popolno

koalicijsko in sindikalno svobodo, na podlagi katere je tudi stavka dovoljena v borbi za izboljšanje gospodarskega položaja delavstva.

Nasprotno imamo pri nas moderno socialno zakonodajo, ki je pa ostala radi okrnjene sindikalne svobode v večini primerov mrtva črka ter je delavstvo kljub zakonitim normam dejansko prepuščeno podjetnikom v izkoriščanje. Prva pot iz tega težkega položaja je za naše delavstvo ta, da se čimbolj oklene svojih strokovnih organizacij in se v njih organizira. Naloga teh pa je, da organiziranemu in neorganiziranemu delavstvu stoji vedno ob strani, zlasti tudi ob izbruhu stavk, katerih vodstvo morajo vedno vzeti v svoje roke in odločno voditi delavstvo do zmage, ne pa, kar se žal pri nas pogosto dogaja, z reakcionarnim časopisjem vred zagnati krik, da gre za delo „temnih elementov“, nakar se stavka zavira in ubija delavstvu pogum, česar posledica je zlom ali le delen uspeh stavke, poleg tega pa tudi oslabitev sindikatov samih. V sindikatih samih se mora dosledno v vseh vprašanjih odločati po nekompromisnem demokratskem načelu, tako da njihovo vodstvo res uživa zaupanje večine delavstva. Vsako intrigiranje proti temu načelu je greh nad delavstvom, izdaja delavskih interesov.

Nič manjšega pomena ni za strokovno gibanje njegova enotnost. Razlago za vse velike uspehe francoskega delavstva v zadnjih dveh letih najdemo v tem, da sta po februarških dogodkih l. 1934., ko je francoski fašizem odkrito napadel demokratične ustanove Republike, ustanovili obe največji strokovni zvezi Francije C. G. T. in C. G. T. U.⁹ enotnost akcije in se na to l. 1936. tudi formalno zliili v enotno C. G. T., ki šteje danes 5 milijonov organiziranih delavcev in nameščencev ter predstavlja silo, proti kateri ne more nobena francoska vlada več vladati.

To so zaključki, h katerim nas sili premišljevanje o zadnjem velikem stavkovnem valu v Sloveniji. Slovenskemu delavstvu bosta socialna zakonodaja in kolektivne pogodbe koristile šele takrat, ko bo strnjeno in enotno v strokovnih organizacijah, ki bodo izraz volje večine delavstva in bodo vodile strokovno gibanje v skladu s to voljo. V trenutku, ko bo strokovna organiziranost slovenskega delavstva dosegla to nujno stopnjo popolnosti, bo slovensko delavstvo skupaj s kmeti tudi v političnem življenju slovenskega naroda prevzelo vodilno vlogo, ki mu gre po njegovi družbeni funkciji, in mu ustvarilo boljšo in lepšo bodočnost, kakor je je deležen danes.

⁹ „Confédération Générale du Travail“ in „Confédération Générale du Travail Unitaire“.